

Ilmasto- ja ympäristökestävän ruokajärjestelmän kehittämiseen lisää tulevaisuusajattelua ja -tekoja

Ruoan tuotannon ja kulutuksen ilmasto- ja ympäristökestävyyden parantamiseksi tarvitaan uudenlaista ajattelua, selkeää ja tulevaisuussuuntautunutta poliittista ohjausta, eri toimijoiden aktiivisia toimia ja yhteisen suunnan rakentamista. Näiden kehittämistä ja käyttöönottoa edistää tieto siitä, millainen ohjaus ja toimet ovat ruoan tuottajien ja kuluttajien näkökulmasta kannatettavia. Tieto antaa mahdollisuuksia myös kehittää keinoja poliittisen ohjauksen hyväksyttävyyden parantamiseksi, jotta toimia voidaan ottaa tehokkaasti käyttöön. Ilmasto- ja ympäristökestävän ruokajärjestelmän kehittämiseksi on välttämätöntä käydä laajaa ja osallistavaa keskustelua ruokatuotannon tulevaisuuksista sekä kestävyystoimista ja niiden vaikutuksista. Ruokatulevaisuutta voidaan hahmottaa hyödyntämällä tulevaisuustyökaluja, jotka auttavat eri toimijoita suunnittelemaan ja toteuttamaan kestäviä ratkaisuja ruokajärjestelmän kehittämiseksi.

Suosituksat:

1. Tulevaisuustyökalut ilmasto- ja ympäristökestävän ruokajärjestelmän kehittämisessä
2. Talousosaaminen ja neuvontapalvelut ilmasto- ja ympäristökestävän maataloustuotannon tukena
3. Kuluttajien osallistaminen ja kasvipohjaisten ruokavalioiden edistäminen

Suosituksat ovat laatineet yhteistyössä Luonnonvarakeskuksen, Helsingin yliopiston ja Turun yliopiston tutkijat.

Tiivistelmä

Ruokatulevaisuudet-hankkeessa (2023-2025) syvennettiin ymmärrystä ruoan tuotannon ja kulutuksen kestävyys siirtymään liittyvistä jähmeyksistä ja kehitettiin niihin ratkaisuja tulevaisuuksia koskevan yhteiskehittämisen avulla. Hankkeessa tuotettiin tietoa erilaisista toimintamahdollisuuksista ja arvioitiin, kuinka hyväksyttäviä erilaiset poliittiset ohjauskeinot ovat eri toimijoiden näkökulmasta. Hankkeen kolmessa osahankkeessa tarkasteltiin maatalousyrittäjien kestävyystoimia, muutosjoustavuutta ja politiikkatoimien kohdentamista koskevia näkemyksiä, kuluttajien ruoan tuotantoa ja kulutusta koskevia kestävyysodotuksia ja tukea politiikkatoimille sekä ruokatulevaisuuksien ja muutosvalmiuksien yhteiskehittämistä. Tässä julkaisussa esitetyt suositukset perustuvat hankkeessa saatuihin tuloksiin ja tulevaisuusprosessiajattelun kehittämiseen.

Maatalousyrittäjäkyselyllä ja haastatteluilla selvitettiin maatalousyrittäjien valmiuksia siirtyä kohti kestävämpää ruokajärjestelmää. Maatalousyrittäjät ovat keskeisessä asemassa tuottaessaan kotimaista, turvallista ja terveellistä ruokaa. Vaikka maatalous onnistuu tässä tehtävässään maatalousyrittäjien mukaan hyvin, se kohtaa haasteita kannattavuuden ja asemansa parantamisessa ruokajärjestelmässä. Suomalaiset maatilat ovat ottaneet nopeasti käyttöön uusia, taloudellisesti kannattavia toimenpiteitä, kuten ekojärjestelmän talviaikaisen kasvipeitteen (Taulukko 1). Maatalousyrittäjät suosivat toimenpiteitä, jotka parantavat pellon kasvukuntoa ja vesitaloutta sekä samalla vähentävät haitallisia ympäristövaikutuksia. Teknologiset innovaatiot, kuten tekoäly ja täsmäviljely, nähdään todennäköisinä tulevaisuuden ratkaisuina. Yhteiskunnan tuki ja arvostus ovat välttämättömiä maatalouden kestävyys siirtymän edistämiseksi.

Hankkeessa tehdyn väestöä edustavan kuluttajakyselyn tulokset osoittavat, että kolme neljästä suomalaisesta näkee ilmastonmuutoksen vakavaksi uhaksi maapallolle ja yli puolet pitää tärkeänä, että ruoan tuotanto ja kulutus muuttuvat Suomessa ilmasto- ja ympäristöystävällisemmiksi. Vain kolmannes pitää ruoan ekologista kestävyttä edistävää poliittista ohjausta tällä hetkellä riittävänä. (Kuva 1.)

Ruoan kulutuksessa ja tuotannossa Suomessa oletetaan tapahtuvan muutoksia: valtaosa usko palkokasvien, kasviproteiinituotteiden ja lähiruoan kulutuksen sekä kasvisruokavalioiden noudattamisen lisääntyvän, ja noin puolet olettaa lihankulutuksen vähentyvän vuoteen 2035 mennessä. Samoin ruoan ilmasto- ja ympäristövaikutuksia koskevan tietoisuuden ja poliittisen ohjauksen ajatellaan lisääntyvän. Tulokset viittaavat siihen, että kulttuurinen muutos

kohti ekologisesti kestävämpiä ja kasvipohjaisempia ruokavaltioita on meneillään.

Ruoan ilmasto- ja ympäristökestävyyden parantamiseksi kansalaiset kannattavat eniten sellaisia keinoja, jotka tukevat heidän omaa valinnanvapauttaan. Informaatiokampanjat ja koulutus, kasviperäisten elintarvikkeiden verotuksen alentaminen ja niihin kohdistuvat maataloustuet, valtion tuki innovaatioille ja teknologioille sekä elintarviketeollisuuden tuotekehitys, kaupan valikoimien kehittäminen ja kasvisruokien parempi saatavuus ravintoloissa saavat kansalaisten enemmistön tuen.

Kestävyys siirtymien tarkastelu on ollut keskeinen lähtökohta hankkeessa toteutettujen kyselyiden ja tulevaisuustyöpajojen suunnittelussa. Maatalousneuvojen ja maataloutta edustavien järjestötoimijoiden ja yrittäjien tulevaisuusprosessi toteutettiin järjestämällä työpajoja ja kehittämällä suunnistustyökalua vaihtoehtoisten ruokatulevaisuuksien tarkasteluun. Tulevaisuuskeskusteluissa edettiin ajankohtaisista keskusteluista ja tutkimusprosessissa muotoiltujen syötteiden avulla. Tavoitteena oli herättää keskustelua maatalousyrittäjien mahdollisista tulevaisuuksista vuotta 2035 lähestyttäessä. Suunnistusmetaforan avulla pyrittiin auttamaan ruokajärjestelmän eri toimijoita suunnistamaan tuleviin valinta- ja päätöksentekotilanteisiin sekä pohtimaan valintojen vaikutuksia. Suunnistustyökalun avulla ohjattiin osallistujat keskustelemaan mahdollisista tulevista muutoksista ja niiden suunnista.

Monia reittejä keskustellen avaamalla ja eri vaikutuksia simuloimalla toimijoiden oli mahdollista valmentautua ajatuksellisesti erilaisiin tulevaisuuksiin. Keskustelujen aihepiirit analysoitiin suunnistusprosessin kuluessa esitettyjä näkökulmia tarkastelevan monimetodisen viitekehityksen avulla. Havaintoja ja keskusteluja käytettiin työkalun muotoilun ja konkretisoimisen apuna ja niistä tunnistettiin uusia mahdollisuuksia sekä tarkempaa tarkastelua vaativia ongelmakohtia ja jähmeyksiä matkalla kestävyys siirtymiin tai -murroksiin.

Työkalun avulla yritystoiminnan ja ruokajärjestelmän kehittämisestä kiinnostuneet voivat kokeilla erilaisten toimintaympäristöjen muutosten hahmottamista haluamistaan suunnista tai lähtöpisteistä käsin. Parhaimmillaan työkalun avulla on mahdollista tuottaa näkemyksiä ja ymmärrystä maatalouden muutoksista erilaisissa kestävyys siirtymissä.

Toimenpide	Vastausten määrä (kpl)	Prosenttia vastanneista
Talviaikainen kasvipeite	1392	96
Luonnonhoitonurmet	641	44
Monimuotoisuuskasvit	510	35
Viherlannoitusnurmet	343	24
Ei mitään edellisistä	41	3

Taulukko 1 | Ekojärjestelmän vapaaehtoisten tuettujen toimenpiteiden käyttöönotto kyselyn mukaan. Maatalousyrittäjä voi valita toimenpiteet 1–4. (N = 1 456 vastaajaa).

Suositus 1

Tulevaisuustyökalut ilmasto- ja ympäristökestävän ruokajärjestelmän kehittämisessä

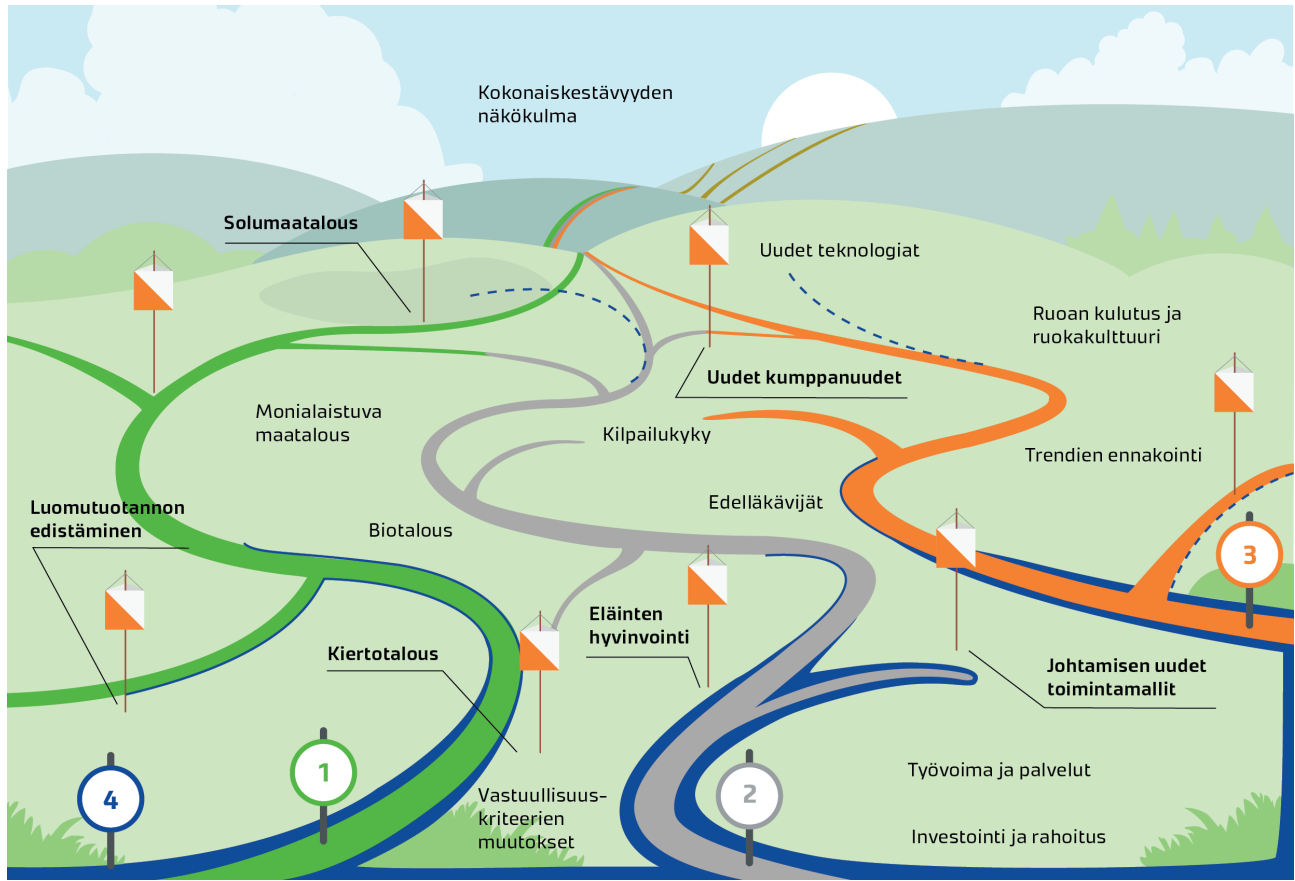
Tulevaisuustyökalujen käyttö ruokajärjestelmän kehittämisessä on välttämätöntä, jotta voidaan lisätä maataloustoimijoiden ymmärrystä muutoksista ja rakentaa kestävämpää tulevaisuutta. Näiden työkalujen avulla voidaan kehittää motivaatiota, toivoa, tulevaisuususkoa, muutosjoustavuutta ja sitoutumista toimijoiden omista lähtökohdista käsin, mahdollisesti paikallisten asiantuntijoiden tuella.

On tärkeää kehittää ennakointijärjestelmää, joka tunnistaa ja arvostaa ihmisten eri lähtökohtia. Vaikka kestävyys siirtymä vaatii monia suuria ja pieniä tekoja, esteitä on raivattava askel kerrallaan. Eri toimijoiden kynnystä osallistua laajempiin ennakointijärjestelmiin on madallettava, ja on hyväksyttävä, että toiset ovat kehittämistoimissaan pidemmällä ja toiset etenevät investointiensa reunaehtojen puitteissa.

"On tärkeää kehittää ennakointijärjestelmää, joka tunnistaa ja arvostaa ihmisten eri lähtökohtia."

Maataloustuottajien ja kuluttajien suhde ruokajärjestelmässä on monimuotoinen. Vuorovaikutus voi olla etäistä tai tiivistä, ja välissä olevat toimijat voivat merkittävästi vaikuttaa tähän suhteeseen. Tuottajien ja kuluttajien valinnat vaikuttavat ympäristöön; kestävien viljelymenetelmien käyttöönotto ja kasvipohjaisten ruokavalioiden suosiminen mahdollistavat ruokajärjestelmän kestävyys siirtymää.

Kuva 1 | Suunnistetaan yhdessä ruokatulevaisuuksiin -työpajojen tuloksia havainnollistavia reittejä. Kuva havainnollistaa esimerkeiksi valittuja strategisia teema-alueita sekä neuvonnan tarpeisiin kehitettyjen tulevaisuuskuvien ja -polkujen aiheita.

Suositus 2

Taloulosaaminen ja neuvontapalvelut ilmasto- ja ympäristökestävän maataloustuotannon tukena

Maatalouden ohjaamisessa kohti ilmasto- ja ympäristökestävää tuotantoa on panostettava erityisesti taloulosaamisen kehittämiseen ja kasvintuotannon neuvontapalveluihin. Maatalousyrittäjät haluaisivat suunnata tukia energiainvestointeihin ja ympäristöä parantaviin toimenpiteisiin. Mieluiten suosittaisiin toimenpiteitä, joilla parannetaan pellon kasvukuntoa, vesitaloutta ja rakennetta, käytetään lannoitteita tehokkaasti sekä hyödynnetään typensitojakasveja ja karjanlantaa keinolannoituksen sijasta. Näillä toimenpiteillä on samanaikaisesti positiivisia vaikutuksia maatilojen kannattavuuteen. On selvää, että turvepeltojen viljelyn rajoittaminen vaatii vahvempia poliittisia toimia ja kannustimia.

Neuvontapalveluiden tarve kasvaa tilojen strategisessa johtamisessa ja ympäristöön liittyvissä toimissa.

Ympäristötoimien vaikuttavuutta voidaan edistää ottamalla käyttöön uusia teknologioita, mikä mahdollistaa tarkemman ja tehokkaamman resurssien käytön. Maatalousyrittäjien mukaan uusia teknologioita, kuten drooneja, täsmäviljelyä, tuotannon optimointia ja tekoälyä, otetaan käyttöön nopealla aikataululla vuoteen 2030 mennessä. Kannustimia olisi suunnattava sellaisten uusien teknologioiden käyttöönottoon, jotka parantavat ruoantuotannon tehokkuutta ja vähentävät haitallisia ympäristövaikutuksia. Toimenpiteiden hyväksyttävyyden kannalta erityisen tärkeää on varmistaa, että tehtyjen ympäristötoimien vaikutukset tunnistetaan, jotta niiden hyödyllisyys ruokajärjestelmässä voidaan ymmärtää.

Suositus 3

Kuluttajien osallistaminen ja kasvipohjaisten ruokavalioiden edistäminen

Kuluttajille tärkeitä tekijöitä ruoan valinnassa ovat ruoasta nauttiminen, ruoan hinta ja oman arjen sujuminen. Ekologiseen kestävyys tai muutoin vastuulliseen tai eettiseen kuluttamiseen liitetyt seikat eivät nouse kuluttajien valinnoissa kovin merkittäviksi tekijöiksi. Poikkeuksen muodostaa eläinten hyvinvointi, jota vastaajat pitivät tärkeänä.

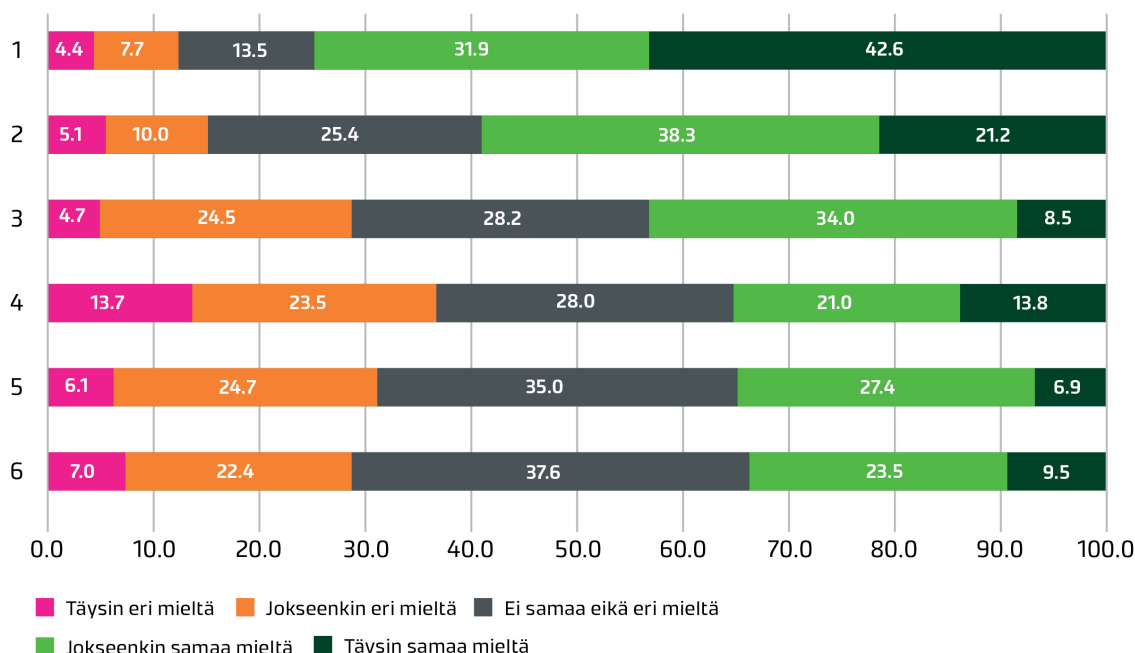
Yleisesti ottaen ruoan ilmasto- ja ympäristöystävällisyyttä edistävät poliittiset ohjauskeinot eivät ole kansalaisten keskuudessa kovin laajasti kannatettuja. Eniten kannatusta saavat sellaiset ohjauskeinot, jotka eivät rajoita kuluttajien valinnanvapautta. Ruoan kulutuksen ilmasto- ja ympäristökestävyyden vahvistamiseksi käyttöön kannattaa ottaa uusia, kansalaisten hyväksymiä ja toisiaan tukevia poliittisia ohjauskeinoja. Näihin voi sisältyä koulutusta ja

informaatiokampanjoita, valtion tukea ekologista kestävyttä edistäville innovaatioille sekä ruokaketjun toimijoiden omaehtoisia keinoja, kuten tuotekehitystä ja kasvipohjaisten vaihtoehtojen esiin nostamista valikoimissa. Tietoisuuden lisääntyessä myös tällä hetkellä vähemmän kannatettujen mutta mahdollisesti tehokkaiden ohjauskeinojen, kuten normiohjauksen ja hiiliperusteisen elintarvikkeiden verotuksen, hyväksytävyys voi lisääntyä.

Kuluttajien aktiivinen osallistaminen ja osallistuminen on välttämätöntä ruoan ilmasto- ja ympäristökestävyyden parantamiseksi. Maukkaita, terveellisiä ja hinnaltaan kilpailukykyisiä kasvipohjaisia vaihtoehtoja on tuotava paremmin ja houkuttelevasti kuluttajien ulottuville eri ruokaympäristöissä siten, että niiden asema ruokakulttuurissa vahvistuu.

Ilmastoasenteet (N=1252)

- 1 = Ilmastonmuutos on vakava uhka maapallolle
- 2 = On tärkeää, että ruoan tuotanto ja kulutus muuttuvat Suomessa ilmasto- ja ympäristöystävällisemmiksi
- 3 = Tiedän riittävästi ruoan tuotannon ja kulutuksen ilmasto- ja ympäristövaikutuksista
- 4 = Ruoan tuotannon ja kulutuksen osuutta ilmastoon lämpenemiseen liioitellaan
- 5 = On helppoa syödä ilmasto- ja ympäristöystävällisesti
- 6 = Nykyinen politiikka ohjaa riittävästi kohti ilmasto- ja ympäristöystävällistä ruoan tuotantoa ja kulutusta

Kuva 2 | Kuluttajien ilmastoasenteet (N=1252, %).

Politiikkasuositus 2025 | Ilmasto- ja ympäristökestävän ruokajärjestelmän kehittämiseen lisää tulevaisuusajattelua ja -tekoja

Maa- ja metsätalousministeriö

Kirjoittajat:

Terhi Latvala, Timo Karhula, Anna Kirveennummi, Johanna Mäkelä, Riikka Saarimaa, Laura Salmivaara, Mia Silfver ja Mari Niva

Julkaisun tiedot:

Latvala, T (toim), Karhula, T., Kirveennummi, A., Mäkelä, J., Saarimaa, R., Salmivaara, L., Silfver, M., Haaksiala, H & Niva, M 2025. Ruokatulevaisuudet: Näkymiä ja tekoja ruokajärjestelmän murroksissa. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 24/2025. Luonnonvarakeskus. Helsinki.

Rakennamme hyvinvointia ja kestävää
tulevaisuutta uusiutuvista luonnonvaroista.

Luke Policy Brief 3/2025

ISSN 2343-4252

ISBN 978-952-419-041-1 (painettu)

ISBN 978-952-419-042-8 (verkkójulkaisu)

URN urn.fi/URN:ISBN:978-952-419-042-8